

jednotliviny, na druhou stranu jsou to právě znaky, kterými je zobrazována dobová mentalita. Tu se daří zachytit o to lépe, že autor se tématem „malých lidí“ zabývá dlouhodobě a jihočeské prostředí je mu v této oblasti důvěrně známé.

Jakkoli Čechura vychází ze znalosti rozličných archivních pramenů, lze mu snad vytknout nedostatečnou práci s matrikami, které v zásadě nahrazuje soupisy poddaných. Jakkoli se lze s autorem shodnout na jeho tvrzení, že matriky jsou mezerovité (s. 201, pozn. č. 57), není to důvod pro jejich vynechávání. O tom, že matriky mohou i v období přelomu 17. a 18. století přinést přesnější a nové informace oproti soupisům, svědčí například údaje o Salomeně Mouzkové rozené Peřkové (s. 43). Předně její sňatek (v knize nezmíněn) se odehrál v únoru 1677 a je zde vedena pod příjmením Peršková (SOA Třeboň, matrika Suchdol nad Lužnicí 1, s. 204), její syn Kašpar se oženil již v roce 1703 (v knize 1704), a to 2. října (SOA Třeboň, matrika Suchdol nad Lužnicí 1, s. 238). Úmrtí Salomeny i jejího manžela je pak rovněž zaznamenáno s přesným datem (obě úmrtí SOA Třeboň, matrika Suchdol nad Lužnicí 19, s. 42–43).

Navzdory výtce týkající se matrik práci nelze upřít dosti širokou pramennou základnu, ve které se autor bezpečně orientuje. Díky tomu může rozebrat jednotlivá svědectví a následně z nich složit skutečně komplexní obraz života jihočeské zlodějky

v první polovině 18. století. Nenahlíží na ni totiž pouze právně-historickým průzorem, avšak právě naopak začleňuje tyto poznatky do širšího kontextu dle klasického kánonu mikrohistorie. Na příběhu *obyčejné ženy* Johany Peřkové se J. Čechurovi bezesbytku podařilo naplnit tezi, že *i prostí lidé raného novověku měli své dějiny* a lze konstatovat, že našel *skutečně žijícího prostého člověka* (s. 191).

ČECHURA, Jaroslav (2015): *Neklidný život obyčejné ženy: Johana Peřková (1703–1745)*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 230 stran. ISBN 978-80-7422-294-8.

DALŠÍ POUŽITÉ ZDROJE:

ČECHURA, J. (2008). *Kriminalita a každodennost v raném novověku*. Praha: Argo.

DIBELKA, J. (2007). Příběh Johany Peřkové. Každodenní život tulačky a zlodějky v první polovině 18. století. In: Bůžek, V. – Dibelka, J. (eds.), *Člověk a sociální skupina ve společnosti raného novověku*. České Budějovice: Jihočeská univerzita, s. 315–332.

GRULICH, J. (2013). *Migrace městského a vesnického obyvatelstva: Farnost České Budějovice 1750–1824*. České Budějovice: Jihočeská univerzita.

Josef Vacek
Katedra historie
Univerzita Karlova v Praze

VÝBĚR LITERATURY KE KULTURNÍM DĚJINÁM ZA LÉTA 2013–2015

A SELECTED BIBLIOGRAPHY ON CULTURAL HISTORY FOR THE YEARS 2013–2015

Souborná monografie *Gravettské osídlení v Lubné. Nálezy do roku 1960* (Praha, Národní muzeum 2015) vznikla díky badatelskému týmu **Petra Šídy** a podrobně informuje o nálezech z mladogravettských lokalit Lubná I–VIII ve středních Če-

chách. Chronologicky se všechny polohy řadí do mladého gravettien, který odpovídá willendorf-kostěnkovské fázi pavlovien. Nálezy jsou datované mezi 24–21 tisíc let BP. Jedná se o katalog všech situací zkoumaných do r. 1960, nové výzkumy v 21.

století nejsou jeho součástí. První výzkum zde prováděl J. Kušta, později se zde vystřídal další badatelé. Pochází odtud pestrá skladba štípané industrie gravettského typu (mikrolity, mikročepele, čepele, úštěpy, rydla, škrabadla aj.). Rovněž zde byl nalezen nejstarší umělecký předmět z Čech – drobný přívěsek z mamutoviny. V neposlední řadě je třeba zmínit relativně velké množství osteozologických pozůstatků pocházející z těchto krátkodobých tábořišť. Autoři předpokládají opakovanou sídelní aktivitu. Nové moderní výzkumy zcela jistě přinesou další informace o této lokalitě, která byla prozkoumána vůbec jako první paleolitická lokalita v Čechách. (EV)

Klasická popularizace historie přírodních věd u nás má bohaté kořeny a vždy si dokáže najít řadu zájemců. Jedním z jejich zatím posledních knižních „výhonků“ je i kniha pracovníka Ústavu chemických procesů Akademie věd ČR **Petra Klusoně Jedová stopa** (Ed. Galileo sv. 63. Praha, Academia 2015) věnovaná vývoji toxikologie. Jde vlastně o jedenáct kapitol z historie tohoto i pro laiky mimořádně atraktivního oboru prakticky od prehistorie až po dvacáté století. Autor se každý z vyprávěných příběhů snaží propojit s výletem do české krajiny a s nějakým zajímavým lidským osudem, ale zejména ten první rámeček se mu ne vždy daří se zaměřením kapitoly organicky sloučit. I celkově lze říct, že zejména v některých pasážích text neplyne zrovna volně a spíše se setkáme s dosti násilnými střihy a oslími můstkami, které mají umožnit především seznámení čtenáře s různými typy jeďů a jejich pozicí v dějinách. Na druhou stranu lze určitě vysoko ocenit, že autor čtenáře nepodceňuje, nepodbízí se mu nadměrným deformujícím zjednodušením a svá tvrzení dokládá i odkazy na relevantní literaturu. Samozřejmě, že občas se projevuje skutečnost, že Petr Kluson se pohybuje v chemických reáliích podstatně bezpečněji než v těch historických, ale asi

těžko bychom hledali někoho, kdo by zvládal obě strany problému na stejné úrovni. Možná by knize prospělo určité zaklenutí a závěrečné shrnutí, protože zvolená forma připomíná spíše pár neuspořádaných střípků z mozaiky než jako ucelený obraz. Ani to ani již zmíněná „drkotavost“ textu však publikaci nakonec příliš neubírá ani na čtivosti, takže jistě dokáže plně uspokojit i poměrně náročného čtenáře. Ale i ten skromnější si patrně pomyslí, že větší pozornost mohla být určitě věnována doprovodným ilustracím, jejichž koncept působí poněkud bezradně. (MaFr)

Pražské vydavatelství Libry pokračuje ve vydávání svých encyklopedických publikací. V roce 2014 se objevila kniha **Stanislava Wintra Bonapartové**. Jedná se o čtvrtou knihu autora, které se tématu Napoleona Bonaparteho věnuje. Tentokrát přibližuje osudy jeho rodiny. V úvodu je tak stručně přiblížen život na Korsice a její historie, následují již životopisná hesla jeho rodičů, otce Carla Maria Buonaparteho, matky Marie Laetitie Ramolino-Buonaparte, a sourozenců Josefa, Luciena, Elisy, Ludvíka, Pavlína, Karolíny a Jérómeho. Poslední kapitola je věnována samotnému Napoleonovi. Každé heslo obsahuje nejen životní osudy vzpomínaných, ale také přiblížení jejich vztahu k slavnému bratrovi a vývoj dějinných událostí, na které měli někdy větší, někdy menší vliv. Kniha obsahuje řadu ilustrací a zajímavě uzavírá napoleonovskou sérii.

V roce následujícím se ve stejném nakladatelství objevila kniha s úplně jinou tematikou, titul **Na zrazeném nebi. Encyklopedie československého vojenského letectva za branné pohotovosti státu na podzim 1938** historika **Jiřího Fidlera**. Jak sám autor v úvodu uvádí, téma události kolem „Mnichova“ je stále živé, zpracováno ještě zcela nebylo. To se týká i problematiky čs. letectva, komplikovanou podobu v období mobilizace se pak snaží při-

blížit tato kniha. Ta obsahuje čtyři druhy hesel. Biografická, která přibližují zejména velitelské kádry, místní, tedy posádky a základny, vojenské jednotky a výzbroj, přibližující jednotlivé typy letadel a jejich vybavení, přičemž byla snaha, aby jednotlivé záznamy byly obsahově rovnocenné. Kniha je doplněna velkým množstvím fotografií a ilustrací, ačkoliv vzhledem k použitému papíru nejsou přetištěny v moc velké kvalitě. No nicméně nesnižuje hodnotu knihy, které poprvé na jednom místě soustřeďuje informace k důležitému tématu naší nedávné minulosti a je, jak sám autor uvádí, základním přehledem k dalšímu výzkumu a bádání.

Publikace **Blanky Jedličkové *Ženy na rozcestí. Divadlo a ženy okolo něj 1939–1945*** (Praha, Academia 2015) vychází z diplomové práce, s níž autorka vyhrála druhý ročník studentské soutěže nakladatelství Academia, a hned na začátku podotkneme, že se jednalo nepochybně o oprávněné vítězství. Autorčin text opravdu převyšuje svoji kvalitou běžné magisterské diplomky a dokládá její nemalý historický talent. Za sympatickou považují především snahu Jedličkové neomezit se pouze na empirickou část. Doplnuje ji poměrně hlubokým ponorem do terminologických problémů (byť podle mého názoru příliš nereflktuje dostatečně otázku diferenciací mezi kolaboranty) i zasazováním svého tématu do širšího rámce. Možná trochu více jsem očekával od kapitol věnovaných problematice života žen v této éře – myslím, že autorka se mohla více inspirovat u některých zahraničních historiků a historiček orientovaných na genderovou problematiku. I když se jedná často o poněkud extravagantní pohledy, skrývá se v nich často zajímavé a zamýšlené hodné jádro. V empirické části své práce B. Jedličková přinesla šest, respektive sedm portrétů žen spojených nějakým způsobem s divadlem. Ve většině případů se jednalo o ženy, které se staly obětí nacistické perzekuce, byť z různých

příčin. Vedle přesvědčivých odbojářek (M. Marešové, N. Jirsíkové) zde najdeme medailon slavné Anny Letenské, která se víceméně stala obětí zásahu gestapa proti odbojové skupině, v níž se angažoval její manžel a medailon Jany Šedové-Popperové, významné osobnosti divadla v terezínském ghettu. Jakousi přechodovou figuru zastupuje Anna (Andula) Sedláčková, která nevydržela tlak aktivistického tisku a stáhla z repertoáru svého divadla hru Loupežník od Karla Čapka, a také její dcera Marcella Sedláčková, matkou pečlivě připravovaná na dráhu herecké star první velikosti. V druhém uvedeném případě se autorka věnuje výrazně i poválečnému vývoji své postavy, především otázky její perzekuci na počátku padesátých let a následné spolupráce se Státní bezpečností. Trochu možná zarazí, že podobně důkladně neanalyzuje poválečné postoje Niny Jirsíkové, úzce propojené s tehdejšími politickým režimem. Ženy-kolaborantky reprezentuje v knize Zdena Kavková-Innemannová, udavačka a velmi aktivní propagátorka nacistického režimu. V medailonu věnovaném N. Jirsíkové se však mihne i neméně zajímavá postava učitelky této tanečnice, ruské primabaleríny Jelizavety Nikolské, která zastávala v podstatě podobné postoje. Podobu jednotlivých medailonů výrazně ovlivnila dostupná pramenná základna, takže se od sebe poměrně výrazně liší. Je nicméně sympatické, že autorka pracuje s širokým rejstříkem pramenů a využívá i bohatství archivů, což bohužel není v současnosti u studentů zcela běžné. Možná by stálo za úvahu, zda by nestačily pouze tři portréty, detailněji propracované, ale chápu, že B. Jedličková chtěla zachytit různé fasety odboje a odporu. Rozpaky ovšem vzbuzuje nestejnóměrnost poznámkového aparátu, který vypadá trochu chaoticky – někde je poměrně podrobný, jinde určité údaje postrádáme. Navíc některé údaje se opakují a to i krátce po sobě. Zde by člověk

očekával přece jen důkladnější redakční práci s autorem, zejména když jde spíše o začátečníci. (MaFr)

V roce 2015 vydalo Milevské muzeum příspěvek k sedmdesátému výročí konce 2. světové války. **Vladimír Šindelář** a **Martin Strouhal** připravili vydání *Válečného deníku Bohumila Šimy*. Bohumil Šima se narodil v roce 1916 v obci Sepekov, v roce 1936 nastoupil prezenční vojenskou službu a dostal se k letectvu. Po okupaci Českých zemí v březnu 1939 se rozhodl k odchodu do zahraničí. Přes Polsko se dostal do Francie, kde se nejprve přihlásil do Cizinecké legie, po vypuknutí války se ale začal přeškoloval na francouzskou leteckou techniku. Do pádu Francie však svůj výcvik neukončil. Následoval útěk do Velké Británie a opět nové přecvičování. Bohužel v jeho průběhu, dne 10. srpna 1941 smrtelně havaroval se svým strojem Spitfire. V září 1939 v Paříži si ale začal psát deník, kde zachytil své zážitky od doby přípravy na opuštění republiky v červnu 1940. A jedná se o zápisky velmi zajímavé, autor se totiž kromě zaznamenávání své vojenské kariéry věnuje zcela civilním záležitostem, zejména nedostatku financí a „problémům“ s děvčaty. V záznamech tak vedle sebe stojí popisy dvou zcela odlišných. Vojenského, s přiblížením letectvého výcviku, života ve vojenských posádkách i vyrovnávání se se ztrátou spolubojovníků, a civilního, kdy nejdůležitější otázkou mladého letce byl nedostatek peněz a rozhodování, s kterým děvčetem a kam ten večer vyrazit. Často je ale také zmiňován stesk po domově a rodičích. Kniha je doplněna stručným přiblížením působení čs. letců v řadách britského Královského letectva a zakončena pokusem o identifikaci osob, které Bohumil Šima ve svém deníku zmiňuje. Ačkoliv byl život pisatele poměrně krátký a tragický, byl naplněn zajímavými událostmi, které dokázal zdařile zachytit „na papír“. Kniha tak tvoří zdařilý (a řekněme lidský) doplněk k řadě historických prací

zachycujících působení našich letců během 2. světové války. (mr)

Publikace „*Diaspora paměti*“: *reflexe holocaustu v židovské kolektivní paměti 2. pol. 20. století* autora **Zbyňka Taranta** (Plzeň, Západočeská univerzita 2013) se zabývá vývojem židovské paměti holocaustu ve 2. polovině 20. století, a to s důrazem na proces konceptualizace a institucionalizace této paměti v Izraeli a ve Spojených státech. Název „Diaspora paměti“ je metaforickým shrnutím příběhu židovských přeživších holocaustu, kteří po neúspěšném pokusu o návrat do původních domovů opouštěli evropskou půdu, odcházeli do Izraele a Spojených států a paměť událostí, které mnozí z nich přežili jen zázrakem, si odnesli s sebou – do nového domova a na nové místo, které přitom nebylo připomínanými událostmi přímo zasaženo. Tato monografie pak popisuje příběh paměti, vnášené do nové krajiny, nových kulturních kontextů, jakož i nových historických okolností, která zcela zásadním způsobem ovlivnily to, jak dnes o událostech holocaustu Židé uvažují a jak si je připomínají. Kniha je postavena na disertační práci autora a je záměrně koncipována tak, aby byla přístupná odborné i širší veřejnosti. Své téma sleduje za pomoci dobových dokumentů, izraelského tisku, rozboru teologických reflexí a etnologického výzkumu v terénu. (DK)

V poslední době se objevuje stále větší počet publikací, které se zabývají ozbrojenými složkami v období po „vítězném únoru“. Historik **Jiří Bašta** se v knize *Lidové milice 1948–1969. Nelegální armáda Komunistické strany Československa* (Praha, Ústav pro studium totalitních režimů 2013) zaměřil na téma, které však stálo v pozadí zájmu. A to ačkoliv Lidové milice patřily k významným složkám, autor se pokusil téma zpracovat komplexně, od jejich vzniku v tzv. závodních milicích po skončení 2. světová války,

jejich roli v přelomovém roce 1946, následném reorganizaci, výcviku, vývoji organizačních norem a početního stavu, nakládání s finančními prostředky, právnímu ukotvení a v menší míře též výzbroji a výstroji. Velká pozornost je věnována událostem v období Pražského jara, kdy Lidové milice byly silně kritizovány jako nástroj totalitní moci, načež jejich členové následně patřili k prvním spolupracovníkům okupačních jednotek armád Varšavské smlouvy. Kniha končí událostmi z roku 1969, kdy se Lidové milice podíleli na potlačování protestů a to i střelbou, během které byly zabití nejméně 3 lidé. Závěr knihy přibližuje historii mi milicí po roce 1969 včetně jejich rozpuštění po roce 1989. Knihy doplňuje řada fotografií a dalších příloh (směrnice a řády), na 406 stranách tak čtenář dostává řadu zajímavých informací k tomuto tématu. (mr)

Doufejme, že nový způsob hodnocení vědeckých výsledků definitivně odstraní falešné kolektivní monografie, za nimiž se skrývají sborníky složené z textů nespojených prakticky ničím. Učebnicový příklad podobné knihy nabízí publikace **Pavla Szobiho a kolektivu** nazvaná přitom poměrně slibně *Vliv politických systémů na vývoj střeoevropských ekonomik po roce 1945* (Praha, Setoutbooks.cz 2013). Semele se v ní opravdu řada nejruznějších témat od hospodářské politiky v předroosveltovských Spojených státech (co to má společného s vlivem politických systémů na vývoj střeoevropských ekonomik po roce 1945 netuším), přes způsoby oslav MDŽ v Československu v padesátých letech a problematiky vybavenosti československých domácností automatickými pračkami, až po téma role devizových prostředků a dovozu nových technologií pro Německou demokratickou republiku v 70. a 80. letech či po reflexi a interpretaci díla Karla Havlíčka Borovského v předlistopadové éře. Předpokládám, že ve skutečnosti se většinou

jedná o výtahy ze zdařilých (nebo spíš zdařilejších) bakalářských či magisterských diplomových prací. Kvalita kolísá velmi výrazně a vedle kvalitních nebo alespoň zajímavých a poctivě zpracovaných studií se ocitly i díla dost pochybné kvality. Bohužel nikdo autorům ani pracovníkům nakladatelství neprozradil, že před vydáním je dobré každou práci alespoň nahrubo zredigovat, odstranit překlepy, stylistické nesmysly apod. I kvůli tomu jsou některé příspěvky (nebo chcete-li kapitoly) na hranici srozumitelnosti a choulostivější redaktoři by je měli číst jen s velkou opatrností. Jako příklad uveďme již zmíněný text o oslavách MDŽ v Československu v 50. letech od **Barbory Habětínkové**, v kterém přitom jinak nechybí zajímavé a podnětné postřehy. Samozřejmě s poněkud větší profesionalitou jsou zpracované studie od samotných vyučujících (**Pavel Szobi, Ladislav Tajovský**). Studie Pavla Szobiho o roli devizových prostředků a nových technologií pro NDR v 70. a 80. letech vzhledem k tématu těžko mohla být zcela originálním příspěvkem k bádání, protože jde o téma v německé odborné literatuře a zejména v publicistice hojně traktované. Za cenné však považuji alespoň to, že se autor strážlivě vyrovnal s názory o významu rostoucího zahraničního zadlužení NDR na konci osmdesátých let pro rozpad panujícího režimu a posléze zánik NDR jako samostatného státního útvaru. Důležitý přínos pro dosavadní bádání ale znamená i např. výtah bakalářské práce o přidělovém systému v Československu v letech 1949–1953 od **Aleše Petráka**. Zaujal mě i text **Kateřiny Machů**, i když se věnuje nikoliv celkovému vybavení domácností 70. let 20. století, ale jen, jak jsem již zmínil, otázce automatických praček. Někteřá tvrzení se mi však jevila jako problematická nebo zjednodušující a někdy jsem si nebyl jist, zda krácení pro účely publikace probíhalo úplně šťastně. Studenti (a zřejmě i vyučující) na Vysoké škole eko-

nomické v Praze by však udělali lépe, kdyby se pokud možno nepouštěli do přílišného filozofování a zdánlivě hlubokomyslných analýz. Jak to vypadá, když se podobného doporučení nedrží, ukazuje dost smutně poslední text od **Jana Brožka** nazvaná Vliv komunistické ideologie v kulturně-propagandistické sféře na příkladu interpretace myšlenek Karla Havlíčka Borovského. Ukazovat K. Havlíčka Borovského jako bojovníka proti poučovacímu systému chce alespoň takovou schopnost duševní ekvilibristiky, jakou předváděli někteří autoři padesátých let, kteří například z Husa udělali téměř komunistu.

Na knihu **Michala Petrova *Retro ČS 2. Jak jsme si to (u)žili za reálného socialismu*** (Brno, Jota 2015) jsem se i s ohledem na první díl velice těšil. Především oceňuji, že se tak čtenářům dostává do rukou další publikace v žánru, který zde na rozdíl např. od Německa dlouhodobě chyběl, navíc vcelku slušně zpracovaná. Nemůžu říct, že bych se dočkal u druhého dílu zklamání, nicméně jistě stojí za zmínku drobná komparace s prvním svazkem. První posun je pochopitelně tematický – jestliže předchází kniha M. Petrova se soustředila na potraviny, kosmetiku či hračky, nyní se jeho pozornost zaměřila na oděv, obuv a bydlení včetně bytového zařízení a domácích spotřebičů. Drobnými bonusy se staly kapitoly věnované školním potřebám či oslavám Vánoc stejně jako přetištění katalogu Tuzexu z roku 1971. Zdálo se mi, že autor přidal na akribii, k čemuž mu významně dopomáhala specifika dobové reklamy. Socialistická reklama totiž neměla spotřebitele svádět, ale především důkladně informovat a poučit. Proto také mnohé reklamy v časopisech (zejména v M. Petrovem často používaném týdeníku *Květy*) obsahovaly rozsáhlé texty o jednotlivých produktech včetně různých technických specifikací, ale také řadu údajů o samotném výrobcu. Na druhou stranu

jsem se nemohl zbavit pocitu, že v knize zřetelně ubyl jakýsi elán a nadšení z prvního svazku. Jakoby otázka bot či elektroniky autora vzrušovala méně než vzpomínky na laskominy nebo hračky. Navíc i obrazová dokumentace působí méně „šfavnatě“, což opět možná opět souvisí s tematickými okruhy. Nechybí ovšem bystré a inspirační, byť podle mého názoru ne vždy zcela přesné postřehy. Autorovi by však neškodilo seznámení s dostupnou odbornou literaturou (např. pracemi Konstantiny Hlaváčkové či dnes již legendárního sborníku Husákovy 3+1). Její informace nedokážou nahradit ani některé použité bakalářské či magisterské diplomové práce, k nimž se autor dostal patrně díky internetu. Přiznám se, že mě dlouhodobě ruší autorova snaha, vlastní i dřívějšímu televiznímu dokumentárnímu cyklu *Retro* s M. Petrovem spojenému, hovořit zároveň o padesátých i osmdesátých letech. Oproti prvnímu svazku se obrazová část více přesouvá do specifického období konce šedesátých let (např. u elektroniky). Sám bych uvítal diferencovanější pojetí. Přesto při celkově malém počtu publikací věnovaných konzumu v letech 1948–1989 v Československu lze i druhý svazek *Retro ČS* vnímat jako důležitý a zajímavý příspěvek k poznání a jako takový ho přivítat, i když s nezanedbatelnými výhradami.

Už předchází biografie od **Martina Kučery**, kniha *Pražský Maigret* (Praha, Academia 2009) ve mně vyvolávala jisté rozpaky. M. Kučera nijak nezastírá svoji silnou osobní angažovanost, za svého hrdinu se bije jako lev a zcela jednoznačně mu straní prakticky ve všem. V některých pasážích jsem si kladl otázku, zda se autor nezpronevěřil historickému řemeslu svojí zaujatostí. V nové biografické knize nazvané **Karel Berman. *Kronika života operního pěvce*** (Ed. Paměť sv. 77; Praha, Academia 2014) tento rys vystupuje do popředí ještě jednoznačněji. Kučera deklaruje zcela otevřeně, že patřil k velkým ctitelům tohoto sólisty

Národního divadla žijícího v letech 1919–1995 a pilně navštěvoval jeho představení. Kniha má v podstatě zabránit tomu, aby Bermanova osobnost a zejména jeho umění upadly v zapomenutí. Další pro mne problematický aspekt knihy se skrývá ve výrazu kronika v podtitulu. M. Kučera se při psaní opíral především o pracovní deníkové zápisky svého hrdiny, patrně hojně doplněné materiály k jednotlivým představením. Některé pasáže proto připomínají spíše itinerář umělce s pečlivým vypsáním všech nebo alespoň mnoha spoluúčinkujících. Že to moc neprospívá čtivosti a do značné míry ani sdělnosti textu je myslím nabílední. Nicméně se rozhodně nedomnívám, že by Martin Kučera svoji práci odbyl nebo si jí nadměrně zjednodušil. Každou chronologickou kapitolu doplnil o náčrt situace opery Národního divadla v dané epoše (bez ohledu na otázku, zda v té době na jejích prknech působil Karel Berman). Zároveň velkou péčí věnoval problematice divadla a opery v terezínském ghettu, kde se K. Berman, židovského původu, stal jednou z nejvýznamnějších postav tamějšího uměleckého života. A knihu uzavřel obecněji zaměřenou úvahou nazvanou Pěvec jako kulturní fenomén. Pozitivní stránkou práce se jeví autorova snaha nepodléhat černobílému vidění a ochota nabourávat některé negativní stereotypy (např. v pohledu na osobu jednoho z ředitelů Národního divadla v období normalizace, operního pěvce Přemysla Kočího). Na druhé straně stejně jako v případě životopisu Karla Kalivody i v případě Karla Bermána se evidentně trochu s rozpaky vyrovnává s faktem, že jeho hrdina vlastně nijak výrazněji nebyl zasažen čistkami na přelomu šedesátých a sedmdesátých. Na druhé straně se ale domnívám, že není od věci ukázat, že obvyklé schéma kariér předních umělců, vědců a dalších profesně úspěšných lidí nemá žádnou absolutní platnost. Osobně se domnívám, že autor měl svůj původní rukopis

výrazněji redigovat a poněkud upozadit kronikářský charakter práce. Různé zajímavé postřehy a kreativní, byť vysoce subjektivní drobné analýzy v současnosti občas zanikají v záplavě nedostatečně zpracovaných a do širšího kontextu nezasazených dat a údajů. Samozřejmě stojí za to se k nim textem „prokousat“, ale myslím si, že to Martin Kučera mohl čtenářům učinit snadnějším.

Paměti **Jana Čerovského** nazvané *Jak jsme zachraňovali svět aneb Půl století ve službách mezinárodní ochrany přírody* (Ed. Paměť sv. 81; Praha, Academia 2014) se soustředí téměř výhradně na jeho mezinárodní zkušenosti, přesto to vydalo na více než 540 tiskových stran bez rejstříku a vysvětlení zkratk. J. Čerovský patřil mezi naše vědce, kteří se dokázali uplatnit plně v mezinárodních organizacích a působili i jako jejich placení zaměstnanci. Na rozdíl od například některých lékařů zaměstnaných v rámci WHO se však většinou pohyboval spíše v „civilizovaných“ západních zemích a tak nemají jeho vzpomínky přičuť nějaké romantiky. O to více však mohou prozradit o zákulisí globálních organizací, v Čerovského případě těch zabývajících se ochranou přírody, environmentalistikou či ekologií. Autor vzpomínek si v tomto ohledu počíná poněkud nesystematicky a nedůsledně snad i s ohledem na různé dřívější spolupracovníky, ať již živé nebo zemřelé. I dnes se vyhýbá ostře vyhraněným stanoviskům k některým důležitým událostem v IUCN, tedy instituce, s níž byl spojen celé desítky let. Lze předpokládat, že jeho opatrnost a diskrétnost doráží dlouholeté zkušenosti, které mu umožnily dlouhodobě si udržovat pozici ve světě mezinárodní instituce. Na druhou stranu lze ocenit, že autor nekončí své vyprávění rokem 1989, ale poměrně důkladně se věnuje i vývoji v devadesátých letech, v této době již přece jen s větším ohledem na proměny situace v samotném Československu, respektive České republice.

Paměti J. Čerovského jsou zajímavé ještě z jednoho hlediska – IUCN totiž nelze považovat za klasickou vědeckou instituci, v níž se scházeli výhradně akademičtí učenci. Její členové i funkcionáři působili daleko pestřeji, jednalo se o občanské aktivisty, mecenáše i profesionální odborníky. IUCN fungovala ve spojení s UNESCO a stala se součástí složité diplomacie v oblasti ochrany přírody. Bohužel si nejsem jistý, zda se autorovi podařilo všechny pozoruhodné zákruty spojené s touto situací dostatečně barvitě vylíčit. Nicméně přesto jeho memoárová kniha rozhodně stojí za přečtení a pozornost by jí měl věnovat každý, kdo se zajímá o vývoj myšlenky ochrany přírody a environmentalistiky ve druhé polovině dvacátého století. (MaFr)

České čtenářky a čeští čtenáři se po deseti letech o vydání anglického originálu dočkali vydání knihy skotského národohospodáře a specialisty na hospodářské a sociální dějiny postkomunistické Evropy a také post-sovětských zemí **Martina Myanta** nazvané ***Vzestup a pád českého kapitalismu: ekonomický vývoj České republiky od roku 1989*** (Praha, Academia 2013). Autor, který v současné době působí v řadách Evropského odborového institutu (European Trade Union Institute, Brusel, Belgie) a také na University of the West of Scotland (Paisley, Spojené království), ve své knize podal velmi seriózní a fundovaný náhled na problematiku ustavování tržního hospodářství v České republice po roce 1989 a to zhruba do roku 2002. Ačkoliv na adresu „české cesty“ transformace byly již sepsány desítky prací a zejména proneseny tisíce mnohdy dosti subjektivních

(a často i spíše negativně zbarvených) komentářů, Myantovo dílo se v tomto ohledu liší v mnoha ohledech. V první řadě se jako zahraniční badatel velmi zdatně orientuje nejen v dobovém makroekonomickém a na příkladu vybraných odvětví i mikroekonomickém kontextu (např. bankovníctví, strojírenství, chemický či automobilový průmysl), ovšem své závěry dokáže podat velmi srozumitelnou formou v dobovém politickém (a díl i sociálním) kontextu ČR, což ocení zejména čtenáři nezběhlí ve specializovaných národohospodářských otázkách. Za druhé pak svými závěry spíše řadí mezi kritiky „české cesty“ ekonomické transformace (na vládní úrovni reprezentované především Václavem Klausem a jeho spolupracovníky, na sektorové a podnikové úrovni pak ztělesněné řadou dnes již spíše pozapomenutých „hrdinů dne“ typu Vladimíra Stehlíka, Viktora Koženého, Lubomíra Soudka nebo Václava Junka), ovšem jeho hodnocení (se názorovými sympatiemi k okruhu ekonomů a vládních představitelů-technokratů kolem někdejšího ministra financí a vicepremiéra Pavla Mertlíka) je možné počítat za velmi střízlivé, fundované a podložené zevrubným studiem dobových pramenů. Pro seriózní promyšlení českých polistopadových dějin se proto Myantův titul jeví jako neopominutelný a nezbývá, než si přát, aby se on či jeho nástupci v podobném duchu pustili i do mapování dějin hospodářské problematiky i v období následujícím po přelomu milénia. (PaM)

*Martin Franc (mafr) – Daniel Křížek (DK) – Michal Rak (mr)
Eliška Ventrubová (EV) – Pavel Mücke (PaM)*